

ANONİM ORTAKLIKTA ISKAT KARARININ SONUÇLARI

Doç. Dr. Kemal Şenocak*

ÖZET

Iskat edilen ortak, iskat edildiği paylar bakımından pay sahipliği haklarını kaybeder ve pay bedeline mahsuben yapmış olduğu ödemelerinden doğan haklarından mahrum olur. Iskat ile birlikte alacaklıların da pay üzerindeki tüm hakları sona erer. intifa ve tehin hakkı gibi aynı haklar ortadan kalkar. Üçüncü kişinin iskat edilen payı iyiniyetle iktisabı mümkün değildir, zira iskat kararının hüküm doğurmasıyla, ortak pay üzerindeki tasarruf yetkisini kaybeder. Ortağın TTK mad. 408/III kapsamındaki sorumluluğu, aslında tazminat ödeme yükümlülüğü değil; hâlâ taahhüt ettiği sermayeyi koyma yükümlülüğüdür. Dolayısıyla, bu karardan önce doğmuş olan cezai şart, temerrüt faizi ve tazminat gibi ödeme yükümlükleri pay sahibini bağlamayacağı devam edecektir. Ancak iskatla birlikte temerrüt faizi işleyişini durdurur. Iskatla payın değerlendirilmesi arasında paydan doğan haklar donar. Bu paylar şirket tarafından genel kurulda temsil ettirilemez. Oy hakkı yoktur. Şirket payı satıp değerlendirmek sorundur; başkaca tasarruf caiz değildir.

Anahtar Kelimler: Temerrüde Düşen Ortağın Iskatı, Payın Iskatı, Iskat Edilen Ortağın Sorumluluğu

ZUSAMMENFASSUNG

Durch den Ausschluss erlöschen alle mitgliedschaftlichen Rechte des Aktionärs. Er verliert die geleistete Einlage zugunsten der Aktiengesellschaft. Durch die Kaduzierung bleibt seine Aktionärpflicht, insbesondere die Pflicht zur Volleinzahlung vorläufig noch bestehen. Mit Ausschluss des Aktionärs erlöschen auch alle Rechte seiner Gläubiger an der Aktie. Dingliche Rechte, z.B. Pfandrecht oder Niessbrauch, gehen ersatzlos unter. Da mit Wirksamwerden des Ausschlusses der Aktionär seine Verfügungsbefugnis verliert, scheidet ein gutgläubiger Erwerb der Aktien durch Dritten aus. Ausfallhaftung des Aktionärs aus Art. 408 Abs. 3 ist immer noch Einlageverpflichtung, und nicht Schadenersatzpflicht. Weiterhin bleibt der Aktionär verpflichtet, Verzugszinsen, Sachdenersatz, sowie eine etwaige Konventionalstrafe zu zahlen. Die Verzugszinsen hören dabei mit Kaduzierungserklärung zu laufen

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku ABD Öğretim Üyesi

auf. In der Zeit zwischen Kaduzierung und Verwertung ruhe das Recht aus Aktie. Die als Folge der Kaduzierung von der Gesellschaft erworbenen Aktien dürfen in der Generalversammlung nicht vertreten werden. Es kann ihnen somit vor allem auch kein Stimmrecht zukommen. Die Gesellschaft muss die Mitgliedschaft des ausgeschlossenen Aktionärs verwerten; jedes andere Vorgehen ist uzulässig.

Schlüsselwörter: Ausschluss säumiger Aktionäre; Kaduzierung von Aktien; Ausfallhaftung des des Kaduzierten Aktionärs

Anonim Ortaklıkta İskat Kararının Sonuçları

Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesinde ıskat, sadece sermaye koyma borcunu ifada temerrüde düşen pay sahibine karşı uygulanabilecek bir yaptırım olarak düzenlenmiştir. Bu hükme göre, “*İdare meclisi bundan başka mütemerrit ortağı iştirak taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden doğan haklarından mahrum etmeye ve yerine başka ortak almaya ve kendisine hisse senedi varsa bunları iptal etmeye salahiyetlidir. İptal edilen hisse senetleri ele geçirilemiyorsa iptal kararı 37 nci maddede yazılı gazetede ayrıca esas mukavelenin derpiş ettiği şekilde ilan olunur*”. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 482'nci maddesinin 2'nci fıkrasında da bu hükme paralel düzenleme yer almaktadır: Tasarının gerekçesinde de, 482'nci maddenin meri Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesinin tekrarı olduğu vurgulanmıştır.

Aşağıda, sermaye koyma borcunu ifada temerrüde düşen pay sahibinin anonim şirketten ıskat edilmesi nedeniyle doğan sonuçlar, pay sahibi, üçüncü kişiler ve anonim şirket açısından değerlendirilecektir. Bu bağlamda ıskat edilen pay sahibinin Türk Ticaret Kanunu'nun 408'nci maddesinin 3'üncü fıkrası hükmü uyarınca sorumluluğu sorunu üzerinde de durulacaktır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 483'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında anılan hükme paralel düzenleme getirilmiştir.

I. İSKATIN PAY SAHİBİ AÇISINDAN SONUÇLARI

Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca, ıskat, pay sahibinin “*iştirak taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden doğan haklarından mahrum edilmesi*” anlamına geldiğinden ıskatın pay sahibi açısından çifte etkisi söz konusu olur. Bunlardan ilki ve en temeli ıskat edildiği paylar bakımından pay sahipliği haklarını kaybetmesi; ikincisi ise pay bedeline mahsuben yapmış olduğu ödemelerinden doğan haklarından mahrum kalmasıdır. Bu vesile ile, pay sahibinin anonim şirkette birden çok payı varsa, bedellerini ödediği paylara ilişkin olan pay sahipliği haklarının devam ettiğini hatırlatmak gerekir.

İskatın birinci sonucu, temerrüt konusu paylarla ilgili olarak pay sahibinin, pay sahibi olmanın kendisine bahsettiği tüm hakları yitirmesidir. Şöyle ki, bu paylara ilişkin örneğin, oy ve genel kurul kararlarına karşı iptal davası açma hakkını, bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını; keza, kar payı ve, tasfiye payı hakkını¹ kaybeder. Aynı şekilde ıskat edilen pay sahibi, yeni pay alma hakkından da mahrum

¹ *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.:* Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, Bd.I, § 1-75, München 2008, § 64 Rdnr. 59.

olur². Nama ya da hamile pay senedi sahibi olmak ve pay defterine kayıtlı olmak, pay sahipliğini teşhis fonksiyonunu kaybeder³.

Iskat edilen pay sahibi, oy hakkını, rehin veya saklama ya da ariyet sözleşmesi gibi bir sözleşme ile malik olmayan bir kişiye bırakmış olması halinde de⁴ kullanamayacaktır. Aynı sonuç, oy hakkının kanunen malik olmayan kişiye ait olması durumu için de geçerlidir⁵. Buna göre, oy hakkının Türk Ticaret Kanunu'nun 360'ncı maddesinin son fıkrası hükmü gereği, pay üzerinde intifa hakkı sahibine ait olması halinde de iskat edilen pay sahibi, oy hakkından mahrum kalacaktır. Keza, oy hakkının kanunen vasiyeti tenfiz memuruna (MK mad. 552); yönetim kayımlarına (MK mad. 427), vasiye (MK mad. 448), iflas idaresine (İİK mad. 226)ait olması halinde de usulüne uygun iskat kararı ile birlikte oy hakkından mahrumiyet sonucu doğacaktır⁶. Bu tür durumlarda sermaye koyma borcunu ödemedede temerrüde düşen ortağın paydan ıskatı sonucunda anonim ortaklığın sahip olduğu bu payları değerlendirme hakkı üçüncü kişilerin rehin ve intifa hakkına takaddüm eder⁷. Dolayısıyla, söz konusu kişilerin pay üzerindeki hakları ıskatla birlikte ortadan kalkacaktır⁸. Zira, üçüncü kişilerin pay üzerindeki aynı hakları devam etmiş olsaydı, payların satış suretiyle değerlendirilmesinden elde edilecek bedelden yararlanmaları ihtimal dahilinde olabilecekti. Bu durumda, satıştan elde edilen bedelden anonim şirkete ya hiç arta kalmayacak ya da çok cüzi miktar kalacaktır. Böyle bir sonucu iskat müessesisiyle güdülen anonim şirketin malvarlığını koruma amacıyla bağdaştırmak mümkün değildir⁹. Kanun hükümleri yorumlanırken ıskatın amacı ve malvarlığının korunması ilkesiyle olan ilişkisi, *ratio legis* mutlaka dikkate alınmalıdır¹⁰.

Iskat edilen pay sahibine safi kardan düşen payın kaderi ile ilgili olarak, kar payının muaccel olup olmamasına göre bir ayırım yapmak gerekir. Buna göre, muaccel

² Bkz. *Spindler, G./Stilz, E./Cahn, A.*: Kommentar zum Aktiengesetz, Bd.1, §§ 1-178, München 2007, § 64 Anm. 36, sh. 516; *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*, Bd.I, § 64 Rdnr. 61.

³ *Höchli, J.H.*: Die Kaduzierung von Aktien im revidierten Schweizerischen Obligationenrecht vom 18 Dezember 1936, Zürich 1941, sh. 56.

⁴ *Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.*: Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 10.B., İstanbul 2005, Nr. 969.

⁵ Bkz. *Höchli, J.H.*, sh. 55; *Bürgi, W.F.*: Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, 5. Teil.:Die Aktiengesellschaft (Art. 660-697), Zürich 1997, Art. 681- 682, Nr. 38, sh. 247.

⁶ *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 38, sh. 247; *Höchli, J.H.*, sh. 55 ve dnp. 6.

⁷ *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 38, sh. 247; *Höchli, J.H.*, sh. 55; *Arslanlı, H.*: Anonim Şirketler, C.I, İstanbul 1959, sh..184.

⁸ *Wettstein, G.M.*: Die nicht voll einbezahlte Aktie, Aarau 1948, sh. 61.

⁹ *Wettstein, G.M.*, sh. 61.

¹⁰ *Değirmenci, C.*: Anonim Ortaklıkta Iskat, İstanbul 2006, sh. 6.

olmamış kar payları şirkete kalır¹¹. İskat kararı *ex nunc* etki doğurduğundan¹² muaccel olup da iskat edilen pay sahibine ödenmiş olan kar payları ise ondan geri istenemez. Muaccel olup da iskat edilen ortağa henüz ödenmemiş temettü ile ilgili olarak iskat edilen ortağın talep hakkı mevcuttur¹³; ancak ortaklık bu miktarı ortaklığın ödenmesinde temerrüde düşülmüş sermaye borcu ile takas etmeye mezdur. Dolayısıyla, şirket, takas hakkını kullanarak, iskat edilen ortağa henüz ödenmemiş olan muaccel temettü, onun ortaklığa olan sermaye koyma borcundan mahsup edilebilir¹⁴. Bu durumda, muaccel kâr payı, iskat edilmeyen ortaklara ilave kar payı olarak dağıtılmaz; şirketin kar payı hesabından çıkarılır, ödenmiş şirket sermayesi hesabına aktarılır¹⁵. Ayrıca, takas edilen miktar kadar iskat edilen ortağın Türk Ticaret Kanunu'nun 408'inci maddesinin 3'üncü fıkrası uyarınca, yeni pay sahibinin ödemeleriyle kapanmayan açıklardan dolayı ortaklığa karşı olan sorumluluğunda azalma meydana gelir¹⁶.

Öte yandan iskat kararı, o ana kadar muaccel hale gelmemiş temettü kuponlarında yazılı hakkın da sona ermesi sonucunu doğuracaktır¹⁷. Buna karşılık, iskat edilen ortağın, ortaklık ilişkisi dışında başka bir hukuki ilişkiden (örneğin, satım sözleşmesi) doğan ve şirkete karşı üçüncü kişi alacaklı sıfatıyla sahip olduğu alacakları iskat kararından etkilenmez¹⁸. Şüphesiz şirketin Türk Ticaret Kanunu'nun 408'nci maddesinin 3'üncü fıkrasından doğan alacağı muaccel olduktan sonra söz konusu alacak üzerinde takas hakkını kullanabilir¹⁹.

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, iskat edilen pay sahibi yönetim kurulu üyesi ise, tüm paylarından iskat edilmesi şartıyla bu sıfatı kendiliğinden sona erecektir²⁰. Bu görüş, Türk Ticaret Kanunu'nun 312'inci maddesi uyarınca yönetim

¹¹ *Göle, C.:* Anonim Ortaklıkta Nakdi Sermaye Koyma Borcu ve Bu Borcu İfada Temerrüt, Ankara 1976, sh. 125-126.

¹² *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.,* Bd.I, § 64 Rdnr. 62.

¹³ *Honsell, H./Vogt, N.P./Watter, R.:* Basler Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht II, Art. 530-1186 OR, 3. Aufl., Basel-Genf-München 2008, Art. 681-682, Rdnr. 15; *Spindler, G./Stilz, E./Cahn, A.,* Bd.I, § 64 Anm. 37, sh. 516; *Arslanlı, H.,* C.I, sh. 184.

¹⁴ *Bürgi, W.F.,* Art. 681- 682, Nr. 39, sh. 247; *Höchli, J.H.,* sh. 55; *Wettstein, G.M.,* sh. 61; *Göle, C.:*, sh. 126. aksi görüş için bkz. *Değirmenci, C.,* sh. 60.

¹⁵ *Höchli, J.H.,* sh. 55.

¹⁶ *Bürgi, W.F.,* Art. 681- 682, Nr. 39, sh. 247. Ayrıca bkz. *Spindler, G./Stilz, E./Cahn, A.,* Bd.I, § 64 Anm. 37, sh. 516.

¹⁷ *Bürgi, W.F.,* Art. 681- 682, Nr. 43, sh. 248; *Göle, C.:*, sh. 126.

¹⁸ *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.,* Bd.I, § 64 Rdnr. 61; *Schmidt, K./Lutter, M.:* Aktiengesetz, Kommentar, Bd. I, Köln 2007, § 64 Rdnr. 30.

¹⁹ *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.,* Bd.I, § 64 Rdnr. 61.

²⁰ *Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.,* Nr. 1072 ve Nr. 549; *Değirmenci, C.,* sh. 60.

kurulu üyesi sıfatının iktisabı için pay sahibi olmanın zorunlu şart olduğu görüşünden hareket etmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 312'inci maddesinin 2'nci fıkrasına göre, “İdare meclisi pay sahibi aza ortaklardan teşekkül eder²¹. Ancak pay sahibi olmıyan kimseler aza seçildikleri takdirde bunlar pay sahibi sıfatını kazandıktan sonra işe başlayabilirler”. Hükmün mehası, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 707'nci maddesinin 1 ve 2'nci fıkrasıdır. Hükmün lafzından, ortaklıkta pay sahibi olmayan kişinin de yönetim kurulu üyesi seçilebileceği anlaşılmaktadır²². Bu hükme göre, yönetim kurulu üyeliği seçimi, ortaklıkta pay sahibi olması koşulana bağlanmış şarta bağlı bir işlem olarak öngörülmemiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun 312'inci maddesinin anılan hükmü bir düzen hükmü niteliğinde olup; riayet edilmemesi, ilgili yönetim kurulu üyesinin sorumluluğunun ağırlaşması bir yana her hangi bir olumsuz sonuç doğurmamaktadır²³. Bu sebeple, paydaşlardan seçilmeyen yönetim kurulu üyesinin hukuki durumu, askıda geçersizlik değildir²⁴. Dolayısıyla, sahip olduğu tek veya tüm paylarından ıskat edilen yönetim kurulu üyesi ortak sıfatını kaybetmiş olsa bile, süresi doluncaya (TTK mad. 314) veya genel kurul tarafından azledilinceye kadar (TTK mad. 316) yönetim kurulu üyeliği sıfatının devam edeceği kabul edilmelidir.²⁵ Dolayısıyla bu süre zarfındaki işlem ve eylemlerden dolayı Tür Ticaret Kanunu'nun 336 vd. maddelerine dayanılarak sorumlu tutulabilecektir²⁶. Aynı şekilde ücret isteme hakkı da devam eder²⁷.

Pay sahibi, ıskat kararı ile birlikte pay üzerinde tasarruf hakkını kaybeder.. Bu karar ile, pay sahibi hakları ile hisse senedi arasındaki bağ da çözülür. Pay senedi, kıymetli evrak niteliğini kaybeder²⁸. Dolayısıyla, Türk Ticaret Kanunu'nun 407'inci maddesi uyarınca yönetim kurulunun hisse senetlerini iptal etmesi, senet üzerinde artık ortaklık hakkının mündemiç olmadığına ilişkin maddi hakikatin şeklen

²¹ Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda bu şart kaldırılmaktadır (m. 359/1.b). Gerekçesi için bkz. TTK Tasarısı, Gerekçe, s. 105.

²² Bkz. *Tekinalp, Ü.*: “Yönetim Kuruluna seçilebilmek İçin Pay Sahibi Olmak Şart Değildir” Kuralının Anlamı ve Uygulama Alanı, İkt.Mal. 1975, Eylül, sh. 286.

²³ *Honsell, H./Vogt, N.P./Watter, R.*, Art. 707, Rdnr. 9; *Forstmoser, P./Meier-Hayoz, A./Nobel, P.*: schweizersiches Aktienrecht, Bern 1996, § 27 Nr. 4.

²⁴ *Honsell, H./Vogt, N.P./Watter, R.*, Art. 707, Rdnr. 9.

²⁵ *Honsell, H./Vogt, N.P./Watter, R.*, Art. 707, Rdnr. 12; *Höchli, J.H.*, sh. 61; *Bürgi, W.F.*, Art. 681-682, Nr. 44, sh. 248.

²⁶ *Honsell, H./Vogt, N.P./Watter, R.*, Art. 707, Rdnr. 10; *Krnet, G.*: Praxiskommentar, Verwaltungsrat, 2. Aufl., Bern 2005, sh. 10-11; *Homburger, E.*: Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, 5. Teil: Die Aktiengesellschaft, Teilbd. V 5b, Der Verwaltungsrat, Art. 707-726 OR, Zürich 1997, Art. 707 Rdnr. 33.

²⁷ *Homburger, E.*, Art. 707 Rdnr. 33.

²⁸ *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*, Bd.I, § 64 Rdnr. 73; *Hüffer, U.*: Aktiengesetz, Kommentar, München 2008, § 64 Rdnr. 7.

ifadesidir²⁹. Bütün bu açıklamalardan ortaya çıkan sonuç, iskat edilen payın üçüncü kişi tarafından iyiniyetli olarak iktisabının mümkün olmamasıdır³⁰. Aşağıda, iskatın üçüncü kişilere etkisi ele alınırken bu konuya tekrar değinilecektir.

Aynı sonuç, pay üzerinde üçüncü kişi lehine rehin veya intifa hakkı kurulması açısından da geçerlidir. Gerçekten de iskat edilmiş bir pay üzerinde pay sahibinin üçüncü kişi lehine rehin veya intifa hakkı kurması mümkün değildir³¹. Sınırlı aynı hak kurmak için pay senedinin üçüncü kişiye teslim edilmesiyle rehin veya intifa hakkının bir kağıt parçası olan senet üzerinde kurulması amaçlanmamaktadır. Rehinin veya intifa hakkının konusu, pay senedinde mündemiç olan paydaşlık hakkıdır³². İskat ile birlikte bu hak senetten çözülüp iskat edilen pay sahibinin tasarruf yetkisi kapsamı dışına çıkarıldığından iskat edilen pay sahibinin pay üzerinde sınırlı aynı hak kurmak şeklinde tasarruf hakkı ortadan kalkar.

Pay sahibi, iskat kararından önce pay bedeline mahsuben anonim ortaklığa yapmış olduğu ödemeleri geri alma hakkını da yitirir. Bu hususta pay ödemelerine ilişkin hukuki sebebin sonradan ortadan kalktığına istinaden sebepsiz zenginleşme hükümlerine de dayanamaz³³. Payın anonim ortaklık tarafından yüksek bir bedelle değerlendirilmiş olması sonucu değiştirmez³⁴. Yönetim kurulu, iştirak taahhüdüne mahsuben yapılmış olan bu ödemeleri, pay sahibine bırakamaz; aksine sözleşme hükümleri geçersizdir³⁵. İskat edilen pay sahibinin payı iktisap eden şahsa karşı da her hangi bir talep hakkı doğmaz³⁶. Anonim ortaklığa kalan bu ödemeler, Türk Ticaret Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 2'nci fıkrasının 12. bendi gereği, umumi yedek akçeye eklenir.

Geçerli bir şekilde verilmiş iskat kararının hukuki sonuçları geri alınamaz. Bir

²⁹ Bkz. *Höchli, J.H.*, sh. 57.

³⁰ *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*, Bd.I, § 64 Rdnr. 73; *Hüffer, U.*, § 64 Rdnr. 8; *Schmidt, K./Lutter, M.*: § 64 Rdnr. 35; *Gehrlein, M./Hopt, K./Wiedemann, H.*: Aktiengesetz, Grosskommentar, 15. Lieferung, §§ 54-66, Berlin-New York 2001, § 64 Rdnr. 47.

³¹ *Höchli, J.H.*, sh. 59.

³² *Beeler, G.*: Die Wertpapiere im schweizerischen Recht, Aarau 1937, sh. 98; *Höchli, J.H.*, sh. 59.

³³ *Arslanlı, H.*, C.I, sh. 184.; *Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.*, Nr. 1073; *Göle, C.*, sh. 125; *Değirmenci, C.*, sh. 59; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 41, sh. 247; *Höchli, J.H.*, sh. 54; *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*, Bd.I, § 64 Rdnr. 59; *Schmidt, K./Lutter, M.*: § 64 Rdnr. 32.

³⁴ *Schmidt, K./Lutter, M.*: § 64 Rdnr. 32; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 41, sh. 247; *Höchli, J.H.*, sh. 54; *Forstmoser, P./Meier-Hayoz, A./Nobel, P.*: Schweizerisches Aktienrecht, Bern 1996, sh. 562; *Arslanlı, H.*, C.I, sh. 184.

³⁵ *Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.*, Nr. 1073; *Değirmenci, C.*, sh. 59-60. Karş. *Domaniç, H.*, C. II, sh. 1329.

³⁶ *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 41, sh. 247.

başka anlatımla, ıskat kararının hukuki sonuçları, ilgili ortağın sermaye koyma borcunu sonradan yerine getirmesi veya şirketle yağacağı anlaşma ile ortadan kaldırılamaz³⁷. İskat edilen ortak kaybettiği ortaklık haklarını, payın yönetim kurulunca değerlendirilmesi aşamasında payı iktisap etmek suretiyle yeniden kazanması mümkündür³⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 407 ve 408'nci madde hükümleri emredici olduğundan gerek maddi şartlara, gerekse şekli şartlara aykırı alınmış ıskat kararı batıldır³⁹. Örneğin pay sahibi sermaye koyma borcunda temerrüde düşürülmeden ıskat usulüne başlanması halinde, alınan ıskat kararı geçersiz olacaktır. Bu durumda, paydaşlık haklarından mahrum edilen ortak, sanki ıskat kararı alınmamış gibi tam yetkili hak sahibi olmaya devam edecektir⁴⁰. Pay sahibi dava yoluyla geçersizliğin tespitini ıskat kararından önce isteyebileceği gibi ıskat prosedürü sonuçlanmadan⁴¹ da talep edebilir⁴².

II.ISKATIN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER AÇISINDAN SONUÇLARI

Ortak, ıskat kararı ile pay üzerinde tasarruf hakkı kaybettiğinden üçüncü kişiye payın devri anonim şirkete karşı hüküm ifade etmez. Pay senedinin üçüncü kişiye devri de devralana ortaklık hakkı kazandırmaz. Zira, devraldığı pay senedinin üzerinde artık tecessüm eden bir ortaklık hakkı mevcut değildir. Onun iyiniyetle iktisap ettiği bir hak ihtiva etmeyen senettir⁴³. Gerçekten de pay senedinde ifadesini bulan ortaklık haklarının varlığı ve içeriği, kanun hükümlerine, ortaklık ana sözleşmesi hükümlerine ve kanun ile ana sözleşme hükümlerine uygun olarak verilen genel kurul ya da yönetim kurulu kararlarına tâbidir. Bu sebeple, iyiniyetle devralınan pay senedi, Türk Ticaret Kanunu'nun 409'uncu maddesinin 3'üncü fıkrası hükmüne aykırı olarak çıkarılmış hamiline yazılı olsa bile yeni malik korumadan mahrumdur⁴⁴. Böyle bir pay senedini iyiniyetle iktisap eden şahıs, ortaklığın, ıskat edilmiş payı temsil eden ve Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesi uyarınca yönetim kurulu tarafından iptal edilmiş senetle her hangi bir hak iddia etmesine imkan bulunmadığı yolunda dermeyan edeceği def'iyeye katlanmak zorundadır⁴⁵.

³⁷ *Spindler, G./Stilz, E./Cahn, A.*, § 64 Anm. 39, sh. 516-517.

³⁸ *Spindler, G./Stilz, E./Cahn, A.*, § 64 Anm. 39, sh. 517.

³⁹ *Höchli, J.H.*, sh. 101; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 65 vd, sh. 253-254.

⁴⁰ *Höchli, J.H.*, sh. 101; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 68, sh. 254.

⁴¹ Yarg. 11. HD., 18.04.1986, E. 1631, K. 2346 (*Eriş, G.*, , C.II, sh. 2476-2477).

⁴² *Höchli, J.H.*, sh. 101-102; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 68, sh. 254; *Wettstein, G.M.*, sh. 65.

⁴³ *Höchli, J.H.*, sh. 57-58; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 42, sh. 247-248.

⁴⁴ *Spindler, G./Stilz, E./Cahn, A.*, § 64 Anm. 44, sh. 517.

⁴⁵ *Özcan, F.*: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. B., Ankara 1997, sh. 1515.

Anonim Ortaklıkta İskat Kararının Sonuçları

Şüphesiz böyle bir durumda, temlik alanın Borçlar Kanunu'nun 169 ve 171'nci maddelerine dayanarak temlik edene başvurabilmesi mümkündür⁴⁶. Söz konusu hükümlerde, alacağı temlik edenin temlik alana karşı olan garanti yükümlülüğü düzenlenmektedir. Payı devreden şahıs, devir işlemini iskat prosedürü başladıktan sonra fakat henüz iskat kararı verilmeden önce gerçekleştirmiş olsa dahi Borçlar Kanunu'nun 171'nci maddesi kapsamında sorumluluktan kurtulamaz⁴⁷. Temlik anında devralan şahıs, iskat kararının verildiğini veya iskat prosedürünün başlamış olduğunu biliyorsa, devredeni anılan hükümler uyarınca sorumlu tutamaz⁴⁸. Ayrıca belirtmek gerekirse, Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre: "*İptal edilen hisse senetleri ele geçirilemiyorsa iptal kararı 37 nci maddede yazılı gazetede ve ayrıca esas mukavelelerin derpiş ettiği şekilde ilan olunur.*" Bu hükümde geçen "*İptal edilen hisse senetleri ele geçirilemiyorsa....*" İfadesinden de anlaşılacağı üzere, kanun koyucu, ortağın elinde bulunan hisse senetlerinin kötüye kullanılmasını engellemek için ortaklığa, bunları pay sahibinden geri isteme; talebe rağmen iadesi sağlanamazsa, pay senetlerinin iptali kararının *TTK mad. 37 nci maddede yazılı gazetede ve ayrıca esas sözleşmede öngörüldüğü şekilde ilan olunması* yükümlülüğünü yüklemiştir. Söz konusu yükümlülüğün ihlal eden anonim şirket, pay sahibinden pay senetlerini iyiniyetle iktisap eden üçüncü kişilere karşı, iktisabın geçersiz olması neticesinde uğramış oldukları zararları nedeniyle haksız fiil hükümlerine göre (BK mad. 41 vd) sorumlu olacaktır⁴⁹.

İskat edilen paya ilişkin temettü kuponlarının da muaccel kar payını tecessüm ettirmemesi şartıyla iyiniyetle iktisabı mümkün değildir⁵⁰.

İskat sonucunda, ilgili payı üzerinde pay sahipliği hakkı da ortadan kalkacağından bu pay üzerinde üçüncü kişilere tanınan *rehin hakkı* da sona erecektir⁵¹. Nitekim Medeni Kanun'un 943'üncü maddesine göre, taşınır rehni, alacaklının zilyet olmaktan çıkması ve onu zilyet olan üçüncü kişiden geri almaz hâle gelmesiyle son bulur.

⁴⁶ *Höchli, J.H.*, sh. 58; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 42, sh. 248.

⁴⁷ *Höchli, J.H.*, sh. 58.

⁴⁸ *Oğuzman, M.K./Öz, T.*: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, B. 6, İstanbul 2009, sh. 949.

⁴⁹ *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*,Bd.I, § 64 Rdnr. 74.

⁵⁰ *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*,Bd.I, § 64 Rdnr. 73; *Gehrlein, M./Hopt, K./Wiedemann, H.*, § 64 Rdnr. 47; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 43, sh. 248.

⁵¹ *Göksoy, Y.C.*: Anonim Ortaklıkta Payın Rehni, Ankara 2001, sh. 377; *Spindler, G./Stilz, E./Cahn, A.*, § 64 Anm. 40, sh. 517; *Forstmoser, P./Meier-Hayoz, A./Nobel, P.*,sh. 563; *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*,Bd.I, § 64 Rdnr. 64; *Gehrlein, M./Hopt, K./Wiedemann, H.*, § 64 Rdnr. 44; *Schmidt, K./Lutter, M.*: § 64 Rdnr. 33.

İskat kararı ile birlikte intifa konusu olan hak sona ereceğinden, pay üzerinde lehine *intifa hakkı* kurulan şahsın da paydan yararlanma hakkı nihayet bulacaktır⁵². Gerçekten de Medeni Kanun'un 796'ncı maddesine göre, intifa hakkı konusunun tamamen yok olması ile sona erer. Bir eşya açısından geçerli olan bu nedeni, intifa hakkının konusunun bir hak olması halinde bu hakkın sona ermesi şeklinde anlamak gerekir⁵³. Bakiye sermayeyi ödeme konusunda pay sahibinin intifa hakkı sahibine karşı bir borcu bulunmadığından sermaye borcunun ifa edilmemesi nedeniyle pay ıskat edilirse, intifa hakkı sahibi, sona eren intifa hakkı dolayısıyla pay sahibinden herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaktır⁵⁴. İskat kararının geçersizliğinin tespiti veya ıskat edilen pay sahibinin ilgili ortaklıkta aynı değerde yeni pay iktisap etmesi durumunda Türk Medeni Kanunu'nun 798'inci maddesi uyarınca intifa hakkı yeniden kurulmuş olur⁵⁵. İntifa hakkının yeniden kurulması, kanundan dolayı gerçekleştiğinden, intifa hakkının kurulmasına ilişkin yapılmış olan işlemlerin tekrarlanmasına gerek yoktur⁵⁶.

Şüphesiz, üçüncü kişiler, pay sahibinin sermaye koyma borcunun temerrüde düşülen kısmını pay sahibi yerine süresinde ödemek suretiyle ıskatı önleyerek haklarının kaybına engel olabilirler⁵⁷.

Kanunda öngörülen maddi ve şekli şartlara aykırı alınan ıskat kararı batıl olduğundan anonim ortaklığın ıskat edilen payı değerlendirmesi için çıkardığı yeni pay senedi de hükümsüz olur.. Dolayısıyla, söz konusu yeni pay senedini iktisap eden kişi iyiniyetli dahi olsa pay sahipliği haklarını kazanamaz. Pay sahipliği hakları ıskat kararının geçersizliğini tespit ettiren ortakta kalmaya devam eder. Payı devralan kişinin şirkete karşı sadece tazminat hakkı söz konusu olur⁵⁸.

Geçerli bir ıskat kararı sonucu, yönetim kurulunun payı değerlendirmesiyle

⁵² *Kendigelen, A.*: Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul 1994, sh. 356-357; *Spindler, G./Stilz, E./Cahn, A.*, § 64 Anm. 40, sh. 517; *Forstmoser, P./Meier-Hayoz, A./Nobel, P.*, sh. 563; *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*, Bd.I, § 64 Rdnr. 64; *Gehrlein, M./Hopt, K./Wiedemann, H.*, § 64 Rdnr. 44; *Schmidt, K./Lutter, M.*: § 64 Rdnr. 33.

⁵³ *Kendigelen, A.*, sh. 355.

⁵⁴ *Kendigelen, A.*, sh. 341-342.

⁵⁵ *Höchli, J.H.*, sh. 59.

⁵⁶ *Honsell, H./Vogt, N.P./Geiser, T.*: Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch II, Art. 457 – 977 ZGB, Bd. I, Zürich 2006, Art. 750 Nr. 4, sh. 1386.

⁵⁷ *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*, Bd.I, § 64 Rdnr. 65.

⁵⁸ *Höchli, J.H.*, sh. 102; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 68, sh. 254; *Wettstein, G.M.*, sh. 65-66; *Beeler, G.*, sh. 196.

payı iktisap eden yeni malik, payın olağan devri gibi ıskat edilen ortağın hak ve yükümlüklerine sahip olur⁵⁹.

III. İSKATIN ORTAKLIK AÇISINDAN SONUÇLARI

Türk Ticaret Kanunu'nun 329'uncu maddesinden hareketle, ıskat sonucunda sahipsiz hale gelen paylardan doğan oy hakkı, genel kurula katılma, bilgi alma ve iptal davası açma gibi katılma hakları şirkete geçmeyeceğinden hiç kimse tarafından kullanılması caiz değildir⁶⁰. Ortakları korumak için getirilen bu hükmün, payların mülkiyetinin şirkete geçmediği; sadece değerlendirme hakkının şirkete geçtiği⁶¹ ıskat hali için haydi haydi uygulanması gerekir (*a majore ad minus*)⁶². Bu haklar ıskat kararı ile birlikte donar ve yönetim kurulu tarafından üçüncü kişiye devri ile birlikte yeniden canlanır⁶³. İlgili ortak, ıskat kararıyla sadece ortaklık haklarından mahrum kalmakta; ancak şirket ıskat edilen pay üzerinde tasarruf edinceye kadar geçici olarak şeklen ortak kalmaya devam etmektedir. Şirket, ıskat edilen pay üzerinde tasarruf edip üçüncü kişiye devredince ortaklığı nihai olarak ortadan kalkmaktadır⁶⁴. Onun Türk Ticaret Kanunu'nun 408'inci maddesinin 3'üncü fıkrası uyarınca sorumluluğu da ancak bu anda tespit edilir. Dolayısıyla, ıskat ile payın sahipsiz hale geldiği yönündeki görüşe⁶⁵ katılmamaktayız. Ayrıca, payın mülkiyetinin kanun icabı ortaklığın mülkiyetine geçmiş olduğu görüşüne de⁶⁶ iştirak edilmemelidir. Zira, kanun koyucu bu görüşte olsaydı, ıskat edilmiş payı Türk Ticaret Kanunu'nun 329'uncu maddesinde zikrederdi. Aksine mevcut düzenleme (TTK mad. 329/I, b. 2), ıskat edilen payın mülkiyetinin şirkete geçtiği görüşüyle çelişmektedir⁶⁷. Zira, söz konusu hüküm, esas sermayenin azaltılmasını önlemek amacıyla anonim ortaklığın pay sahiplerinin sermaye koyma borçlarını tahsil için bu kişilerin hisse senetlerinin iktisap edilmesini dolaylı olarak yasaklamaktadır. Oysa, pay sahibinin

⁵⁹ *Forstmoser, P./Meier-Hayoz, A./Nobel, P.*, sh. 563.

⁶⁰ *Höchli, J.H.*, sh. 55; *Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.*, Nr. 1070; *Özdamar, M.*: Anonim Ortaklıkların Kendi Payını İktisap Etmesi (TTK mad. 329), Ankara 2005, sh. 238; *Çelikaş, İ.*: Anonim Ortaklığın Kendi Payını İktisabı, İstanbul 2006, sh. 219.

⁶¹ Bkz. *Arslanlı, H.*, C.I, sh. 184.

⁶² *Höchli, J.H.*, sh. 55.

⁶³ *Höchli, J.H.*, sh. 55-56; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 47, sh. 249; *Wettstein, G.M.*, sh. 62; *Widmer, C.K.*: Die Liberierung im schweizerischen Aktienrecht, Zürich 1998, sh. 195.

⁶⁴ *Höchli, J.H.*, sh. 54; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 47, sh. 249, *Wettstein, G.M.*, sh. 62. Ayrıca bkz. ve karş. *Arslanlı, H.*, C.I, sh. 184.

⁶⁵ Bkz. *Arslanlı, H.*, C.I, sh. 198; *İmregün, O.*: Anonim Ortaklıklar, İstanbul 1989, sh. 286; *Moroğlu, E.*: Esas Sermaye Artırımı için Eski İştirak Taahhütlerinin Ortaklığa Tamamen Ödenmiş Olması Şartı, Makaleler, C.I, 2. B., İstanbul 2001, sh. 46.

⁶⁶ Bkz. *Domaniç, H.*, C.II, sh. 1335; *Özdamar, M.*, sh. 237.

⁶⁷ Karş. *Göle, C.*, sh. 124; *Çelikaş, İ.*, sh. 191.

iştirak taahhüdünden dolayı borçlu olması ıskat müeyyidesinin uygulanabilmesinin ana şartıdır. İskatta, anonim ortaklığın ortağa karşı alacağı, onun sermaye koyma borcundan kaynaklandığından, ıskat kararı, ilgili payın mülkiyetinin ortaklığa geçmesi sonucunu doğuramaz⁶⁸. Bu bağlamda vurgulamak gerekirse, payın ıskatıyla pay itfa edilmiş olmaz⁶⁹.

Genel kurul toplantı ve karar yetersayısında ıskat edilen paylar dikkate alınmaz⁷⁰. Aksi takdirde, yönetim kurulu tarafından bu payların, genel kurul kararlarında mutlak çoğunluk arandığı durumlarda kendi menfaatlerine uygun olarak kullanılması ihtimali doğabilir⁷¹. Özellikle, paydaşların azınlık haklarının korunmasının gerekli olduğu durumlarda, -ki kanun koyucu bu hallerde ya oybirliğini ya da ağırlaştırılmış yetersayıyı aramıştır- , ıskat edilen paylar ok farz edilmelidir Aksi takdirde, kanun koyucunun azınlığı koruma amacının halele uğratılması ihtimal dahiline girer. Buna göre, oy birliği veya ağırlaştırılmış karar yetersayısının arandığı durumlarda, nisap, ana sermayenin ıskat edilen payın düşülmesiyle kalan kısmı, yani genel kurulda temsil edilebilir paylar dikkate alınarak hesaplanmalıdır⁷². *Höchli*'ye göre, sermaye artırımında ıskat edilmeyen payların yeni pay alma hakkı, payların ana sermayenin ıskat edilen payın düşülmesiyle kalan kısmı dikkate alınarak hesaplanır; zira, ıskat edilen pay sahibinin yeni pay alma hakkı yoktur⁷³. Bu görüşe, Türk hukuku açısından sadece iç kaynaklardan sermaye artırımına gidildiği durumlarda iştirak edilmelidir. Çünkü, iç kaynaklardan sermaye artırımında eski sermayenin tamamen ödenmiş olması koşulu (TTK mad. 391) aranmaz⁷⁴. Buna karşılık, pay sahipleri, katılma taahhütlerinde temerrüt sebebiyle ortaklıktan çıkarılmış; fakat boş kalan ortaklık payları başkalarına devredilip bedelleri ortaklıkça tahsil edilmemişse sermayenin

⁶⁸ *Höchli, J.H.*, sh. 52; *Wettstein, G.M.*, sh. 62; *Teoman, Ö.*, Anonim Ortaklıkta Pay Bedelinin Ödenmesinde Temerrüt ve İskat Prosedürü, İskat Edilen Payların Kimler Tarafından Satın Alınabileceği; Satışın Koşulları ve Sonuçları – Pay Sahiplerinin Eşitliği İlkesi, Yaşayan Ticaret Hukuku, C.I; Hukuki Mütalaalar, Kitap 1: 1989-1991, İstanbul 1992, sh. 90.

⁶⁹ *Arslanlı, H.*, C.I, sh. 184; *Teoman, Ö.*, Hukuki Mütalaalar, sh. 90.

⁷⁰ *Höchli, J.H.*, sh. 56; *Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.*, Nr. 844; *Çeker, M.*: Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı ve Kullanılması, Ankara 2000, sh. 209. Aksi görüş için bkz. *Teoman, Ö.*: Şirketçe Devralınan Payların Umumi Heyetçe Temsili Caiz Değildir Kuralının Anlamı (TK mad. 329 f. 3), Otuz Yıl Ticaret Hukuku – Tüm Makalelerim- C.I, İstanbul 2000, sh. 269 -270; *Değirmenci, C.*, sh. 63-64.

⁷¹ *Höchli, J.H.*, sh. 56.

⁷² *Höchli, J.H.*, sh. 56-57.

⁷³ *Höchli, J.H.*, sh. 57.

⁷⁴ *Moroğlu, E.*: Anonim Ortaklıkta Esas Sermaye Artırımı, İstanbul 2003, sh. 243.

tamamen ödenmiş olması koşulu gerçekleşmemiş olacağından esas sermayenin dış kaynaklardan artırımı yoluna gidilemez⁷⁵.

Türk Ticaret Kanunu'nun 370'nci maddesi uyarınca çağrı merasimine uyulmadan genel kurul toplantısının yapılmasında ıskat edilen paylar dikkate alınmaz. Dolayısıyla, ıskat edilen pay dışındaki payların sahip ve temsilcilerinin tümünün hazır bulunması ve itirazda bulunması kaydıyla genel kurul toplantısı yapılabilir. Bu iki şart gerçekleşmeden TTK mad. 370'e göre yapılan genel kurul toplantıları yok hükmünde olacaktır⁷⁶. Binaenaleyh, ıskat edilen pay değerlendirilmeden diğer ortakların katılımıyla alınan genel kurul kararı, ıskat kararının mahkemece hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde yok hükmünde sayılacaktır⁷⁷.

Anonim ortaklık, ıskat edilen payları sadece değerlendirme hakkına sahip olup; başka suretle tasarruf edemez⁷⁸.

IV. İSKAT EDİLEN PAY SAHİBİNİN SORUMLULUĞU

Payın değerlendirilmesi ile ıskat edilen ortak, pay sahipliği sıfatını kesin olarak kaybeder. Ancak, payın üçüncü kişiye satılmasıyla onun anonim şirketle olan her türlü ilişkisinin tamamen kesildiği söylenemez⁷⁹. Payın değerlendirilmesi sonucu şirket açısından mâl kayıplar meydana gelir veya değerlendirmenin imkansız olduğu ortaya çıkarsa, ıskat edilen ortak bundan sorumlu olur (TTK mad. 408/III). Payın değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan mâli kayıptan kasıt, ıskat edilen pay sahibinin

⁷⁵ *Moroğlu, E.*, sh. 43; *Arslanlı, H.*, I, sh. 104 dpn. 19. İskat kararının usulüne uygun yapılmaması nedeniyle geçersiz olması halinde de aynı esastan hareket edilir. Yargıtay 11. HD., 02.11.2007 tarih ve E. 2006/4417, K. K.2007/13710 sayılı kararında ilk derece Mahkemesinin bu yöndeki kararını onamıştır: "...kaldı ki, davacı ortağa gönderilen ödeme çağrılarının TTK.nun 407 ve 408 nci maddelerine uygun olmadığı, yönetim kurulunun ödenmeyen sermaye payının ödeme tarihini öne alan kararı anasözleşme ve yasaya aykırı olup, bu karar üzerine kurulu bulunan ıskat işlemi ve ödenmeyen payların başka ortaklara tahsisine ilişkin 55 sayılı kararının da geçersiz olduğu, bu itibarla TTK.nun 391 nci maddesine göre eski sermaye borçları ödenmeden yapılan 08.04.2004 tarihli sermaye artırımının geçersiz olduğunun kabulünün gerektiği....Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına...." (Karar yayınlanmamıştır).

⁷⁶ Bkz. Yarg. 11. HD., 29.12.1998, 7836/1616 karar ve atf için bkz. *Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.*, Nr. 673. Buna karşılık, Yarg. 11. HD.nin 21.3.1994 tarih ve E. 5117/K. 2122 sayılı kararında 370 nci madde uyarınca yapılan genel kurul toplantısına bir pay sahibinin katılmamış olması geçersiz sayılmıştır (karar için bkz. Eriş, G.: *Anonim Şirketler Hukuku*, Ankara 1995, sh. 406).

⁷⁷ Bkz. Yarg. 11. HD., 09.11.2006 tarih ve E. 2006/2935, K. 2006/11409 (Yayınlanmamıştır)

⁷⁸ *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*, Bd.I, § 64 Rdnr. 70; *Gehrlein, M./Hopt, K./Wiedemann, H.*, § 64 Rdnr. 46 ; *Schmidt, K./Lutter, M.*: § 64 Rdnr. 37; *Hüffer, U.*, § 64 Rdnr. 8.

⁷⁹ *Höchli, J.H.*, sh. 81.

yoksun bırakıldığı kısmi ödemeler ile payların değerlendirilmesi sonucu elde edilen bedelin toplamının pay bedelini karşılamayan kısmıdır⁸⁰.

Kanun koyucu Türk Ticaret Kanunu'nun 408'nci maddesinde sorumluluk hükmüne yer vermek suretiyle, ıskat edilen pay sahibinin anonim şirketle her türlü bağının kopduğu, dolayısıyla sadece haklarının değil, yükümlülüklerinin de sona erdiği yönünde önceden savunulan görüşlere katılmadığını ortaya koymuş; bu husustaki tartışmalara son vermiştir⁸¹. ıskat edilen paydaşın sorumluluğu paydaşlık hakkını kesin olarak kaybetmesine rağmen devam eder. Ancak, ıskat kararı ile sorumluluğu ikinci dereceye düşer. ıskat edilen ortağın tali sorumluluğu şu anlama gelir: İlk önce, payın değerlendirilmesi sonucu yeni malik bir bedel ödemeyi taahhüt edecek; ondan sonra ortaklık pay sahibine arta kalan ödemeler için başvuracaktır⁸². Dolayısıyla, ıskat edilen pay sahibi ortak olmadığı dönemde de pay sahibi olmanın kendisine tahmil ettiği sermaye koyma yükümlülüğüyle bağlı olmaya devam edecektir⁸³. ıskat edilen ortağın Türk Ticaret Kanununun 408'inci maddesinin 3'üncü fıkrası uyarınca sorumluluğu, kendisinden temerrüde düşülen bakiye sermayeyi ödeme yükümlülüğü ile aynı hukuki sebebe dayanır. Bundan dolayıdır ki, onun söz konusu hüküm kapsamındaki sorumluluğu, aslında tazminat ödeme yükümlülüğü değil; hâlâ taahhüt ettiği sermayeyi koyma yükümlülüğüdür⁸⁴. Şu halde, onun sermaye koyma borcu, borçlanılan sermaye tamamen ödeninceye kadar devam eder. Ancak dikkat edilmesi gereken husus, ıskat edilen ortağın devam eden sermaye koyma yükümlülüğü, yeni pay sahibinin ödemeleriyle kapanmayan açık miktarı (TTK mad. 408/III) kadardır. Iskata rağmen onun ortaklığa karşı sermaye koyma borcu sona ermediğinden, temerrüt faizi cezai şart ödeme yükümlülüğü ve Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesinin son fıkrası uyarınca tazminat yükümlülüğü de devam eder. Ancak, temerrüt faizi ıskat kararı ile birlikte artık işlemez⁸⁵. Türk Ticaret Kanunu'nun 407

⁸⁰ *Değirmenci, C.*, sh. 68.

⁸¹ *Höchli, J.H.*, sh. 82.

⁸² *Höchli, J.H.*, sh. 82.

⁸³ *Henggeler, J.*: Rechte und Pflichten einer AG gegenüber einem Aktionär, der die Vollübertragung der Aktien nicht leistet, SchwAG 1936/1937, sh. 50

⁸⁴ *Höchli, J.H.*, sh. 82; *Ritter, C.*: Kommentar zum deutschen Aktiengesetz, 2. Aufl., München-Berlin 1938, § 58 Anm. 5.

⁸⁵ *Brodmann, E.* : Kommentar zum Aktienrecht des HGB, Berlin-Leipzig 1928, § 219 Anm. 8; *Düringer, A./Hachenburg, M.*: Das Handelsgesetzbuch vom 10 Mai 1897, Bd. III/1. Teil, 3. Aufl., Mannheim-Berlin-Leipzig 1934, § 219 Anm. 10; *Schmidt, W./Pinner, H.*: Staub's Kommentar zum Handelsgesetzbuch, 14. Aufl., Berlin-Leipzig 1930, § 220 Anm. 14.; *Höchli, J.H.*, sh. 82.; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 2, sh. 235.; *Schucany, E.*: Kommentar zum schweizerischen Aktienrecht, Zürich 1960, Art. 683 Nr. 1; *İmregün* ise, sözleşmede öngörülme kaydıyla ortaklığın bu haklarının devam ettiğini belirtmektedir. (bkz. *İmregün, O.*, sh. 286).

Anonim Ortaklıkta İskat Kararının Sonuçları

ve 408'inci maddesinde ortaklığa bahşedilen haklar, birbirinin alternatifi olmayıp yan yana bulunan haklardır⁸⁶. Alman hukukunda da, ıskat ile ortağın paydan doğan yükümlükleri sona erse bile ıskat kararı ex nunc etkili olduğundan bu karardan önce doğmuş olan ödeme yükümlükleri (cezai şart, faizi ve tazminat) pay sahibini bağlamayacağı devam edeceği ileri sürülmektedir⁸⁷. Söz konusu görüş uyarınca, sermaye ödemede temerrüde düşen kişiye Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesi uyarınca yüklenen temerrüt faizi, cezai şart ve tazminat ödeme yükümlülükleri ıskat kararından önce doğduğundan, söz konusu ödemelerden ıskat kararı verilmesinden önceki gibi aynen sorumlu olamaya devam edecektir. Binaenaleyh, yukarıda anılan gerekçelerden ötürü, doktrinde ileri sürülen görüşlere⁸⁸ katılmamaktayız.

Kanaatimizce, şirket ana sözleşmesinde cezai şart kararlaştırılmamışsa ortaklık ıskat edilen ortaklıktan temerrüt faizi ile karşılanamayan temerrütten mütevellit zararlarının tazminini (örneğin, sermaye koyma borcunun ifasında temerrüt nedeniyle yüksek faizli kredi çekmişse)⁸⁹ talep edebilecektir. Bu durumda, borçlu pay sahibinin kusursuzluğunu ispat ederek sorumluluktan kurtulma imkanı vardır (BK mad. 105/I)⁹⁰. Buna karşılık, ortaklık ana sözleşmesinde cezai şartın ödenmesi kararlaştırılmışsa, zararın tazmini ancak, kararlaştırılan cezai şart miktarını aşması halinde mümkün olacaktır⁹¹. Bu halde ise, şirket borçlu pay sahibinin kusurunu ispat etmek zorundadır (BK mad. 159/II)⁹².

Yeni pay sahibinin ödemeleriyle kapanmayan açıkların ödenmesinde temerrüde düşülmesi halinde, temerrüt faizi ilgili olarak Borçlar Kanunu'nun 101 vd hükümleri uygulanacaktır⁹³. TTK mad. 408/III, emredici olduğundan ıskat edilen pay sahibinin sorumluluktan kurtulması mümkün değildir⁹⁴.

Tartışılması gereken diğer sorun, ıskat edilen pay sahibinin, payları taahhüt edilen yeni pay sahibin de ıskat edilmesi sonucu kapanmayan açıklardan, yani taahhüt etmesine rağmen ödemediği bedelden sorumlu olup olmayacağı sorunudur. Sorunu bir örnek üzerinde somutlaştırmak gerekirse:

⁸⁶ *Schucany, E.*, Art. 683 Nr. 1.

⁸⁷ *Goette, W./Habersack, M./Kalss, S.*, Bd.I, § 64 Rdnr. 63; *Gehrlein, M./Hopt, K./Wiedemann, H.*, § 64 Rdnr. 43.

⁸⁸ Bkz. *Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.*, Nr. 1055; *Göle, C.*, sh. 119,

⁸⁹ Bkz. *Wettstein, M.G.*, sh. 52, sh. 63

⁹⁰ *Honsell, H./Vogt, N.P./Watter, R.*, Art. 681/682, Rdnr. 9.

⁹¹ *Wettstein, M.G.*, sh. 52.

⁹² *Honsell, H./Vogt, N.P./Watter, R.*, Art. 681/682, Rdnr. 9.

⁹³ *Höchli, J.H.*, sh. 82- 83.

⁹⁴ *Höchli, J.H.*, sh. 83.

A, itibari değeri 1000 TL olan paydan hiç ödeme yapmaması nedeniyle ıskat edilmiştir. Payın şirket tarafından değerlendirilmesi sonucu, B, 750 TL üzerinden payı iktisap etmiştir. B de, daha sonra 750 TL'yi ödememesi nedeniyle ıskat edilmiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere, A'nın, Türk Ticaret Kanunu'nun 408'inci maddesinin 3'üncü fıkrası uyarınca sorumluluğu, yeni pay sahibi B'nin ödemeleriyle kapanmayan açık miktarı olan 250 TL kadardır. A'nın devam eden sermaye ödeme yükümlülüğü anılan hüküm uyarınca, bu miktar kadardır. Yeni malik B'nin taahhüt ettiği 750 TL tutardan dolayı, Türk Ticaret Kanunu'nun 419'uncu maddesinin 1 ve 3'üncü fıkrası uyarınca selef sıfatı sorumluluğu olmadığından dolayı A'ya başvurulamaz⁹⁵. A'nın sorumluluğunun yeni malikin taahhüt ettiği miktar kadar genişletilmesi Alman Hukukunda olduğu gibi özel düzenlemenin varlığını şart kılar⁹⁶. Bu bağlamda belirtmek gerekirse, B'nin sorumluluğu sadece taahhüt ettiği 750 TL kadardır; yoksa, ıskat edilen pay sahibinin ödemediği sermaye borcunu ödemek zorunda değildir⁹⁷.

Yukarıda verilen örnekte, B'nin de ıskat edildiği ve payın 400 TL üzerinden C'ye devredildiği varsayılacak olursa; anonim ortaklığın tahsil edebileceği tutarlar, TTK mad. 408/III uyarınca A'dan 250 TL; B'den 350 TL ve nihayet C'den taahhüt ettiği bedel olan 400 TL olmak üzere toplam 1000 TL'dir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 419'uncu maddesinin 2'nci fıkrasına göre, anonim ortaklık kuruluş ya da sermaye artırımı tarihinden itibaren iki yıl içinde iflas ettiği ve hisse senedini iktisap eden kimse de ortaklıktan ıskat edildiği takdirde kuruluş veya esas sermayenin artırılması sırasında ortaklığa iştirak taahhüdünden bulunan kimse de sermayenin ödenmemiş kısmından sorumlu tutulabilir. Bu hükme göre, ortaklığın iştirak taahhüdünde bulunan kişiye başvurabilmesi için, anonim ortaklığın kuruluş ya da sermaye artırımı tarihinden itibaren iki yıl içinde iflas etmiş olması ve ondan (iştirak taahhüdünde bulunan) hisse senedini devralan kişinin temerrüt nedeniyle ıskat edilmiş olması gerekir. Bu şartlar gerçekleştikten sonra, ıskat edilen ortak ile iştirak taahhüdünde bulunan selefının sorumluluğu müteselsildir⁹⁸. Selefin müteselsil sorumluluğu, ıskat edilen ortağın ödemede temerrüde düştüğü sermaye miktarı kadardır. Selefin ıskat edilen ortağa akdi rücu hakkı mevcuttur⁹⁹. ıskat edilen

⁹⁵ *Höchli, J.H.*, sh. 83-84; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 60, sh. 252;. *Schucany, E.*, Art. 682 Nr. 6.

⁹⁶ *Höchli, J.H.*, sh. 84; *Ritter, C.*, § 58 Anm. 5;

⁹⁷ *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 57, sh. 252; *Göle, C.*, sh. 129.

⁹⁸ *Höchli, J.H.*, sh. 84-85; *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 62, sh. 253; *Honsell, H./Vogt, N.P./Watter, R.*, Art. 681/682, Rdnr. 15; *Widmer, C.K.*, sh. 199.

⁹⁹ *Bürgi, W.F.*, Art. 681- 682, Nr. 62, sh. 253.

ortağın¹⁰⁰ selefı, ortaklığa iştirak taahhüdünde bulunan kişi değilse, Türk Ticaret Kanunu'nun 419'uncu maddesinin 1'inci ve son fıkrası hükmü gereği şirkete karşı ödenmeyen pay bedelinden sorumlu tutulamaz.

SONUÇ

Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesinde ıskat, sadece sermaye koyma borcunu ifade temerrüde düşen pay sahibine karşı uygulanabilecek bir yaptırım olarak öngörölmüştür. Sermaye koyma borcunu ifade temerrüde düşen pay sahibinin anonim şirketten ıskat edilmesi pay sahibi, üçüncü kişiler ve anonim şirket açısından çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. İskatın pay sahibi açısından çifte etkisi söz konusu olur: ıskat edildiği paylar bakımından pay sahipliği haklarını kaybedilmesi ve pay bedeline mahsuben yapmış olduğu ödemelerinden doğan haklarından mahrum kalmasıdır. Buna göre, pay sahibi, ıskat edilen paylara ilişkin örneğin, oy ve genel kurul kararlarına karşı iptal davası açma hakkını, bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını; keza, kar payı ve, tasfiye payı hakkını yeni pay alma hakkını kaybeder. muaccel olmamış kar payları şirkete kalır; muaccel olup da ıskat edilen pay sahibine ödenmiş olan kar payları ise ondan geri istenemez. Öte yandan ıskat kararı, o ana kadar muaccel hale gelmemiş temettü kuponlarında yazılı hakkın da sona ermesi sonucunu doğuracaktır. Buna karşılık, ıskat edilen ortağın, ortaklık ilişkisi dışında başka bir hukuki ilişkiden (örneğin, satım sözleşmesi) doğan ve şirkete karşı üçüncü kişi alacaklı sıfatıyla sahip olduğu alacakları ıskat kararından etkilenmez.

Ortak, ıskat kararı ile pay üzerinde tasarruf hakkı kaybettiğinden üçüncü kişiye payın devri anonim şirkete karşı hüküm ifade etmez. Üçüncü kişinin iyiniyetli olması sonucu değiştirmmez. İskat sonucunda, ilgili payı üzerinde pay sahipliği hakkı da ortadan kalkacağından bu pay üzerinde üçüncü kişilere tanınan *rehin ve intifa hakkı* da sona erecektir.

Payın ıskatıyla pay itfa edilmiş olmaz, pay sahipliği hakları donar. Genel kurul toplantı ve karar yetersayısında ıskat edilen paylar dikkate alınmaz. Anonim ortaklık, ıskat edilen payları sadece değerlendirme hakkına sahip olup; başka suretle tasarruf edemez.

¹⁰⁰ İskat edilen ortak tabirinden kasıt, tamamı ödenmemiş nama yazılı pay senedini devralmış olan ve ortaklığın da devre onay vererek kendisini pay defterine kaydettiği ortaktır. Zira, iştirak taahhüdünden bulunmamış selef ortağın sorumluluktan kurtulabilmesi için Türk Ticaret Kanunu'nun 419'uncu maddesinin son fıkrası gereği, anonim şirketin iktisap edeni pay defterine kaydetmiş olması gerekir. anonim ortaklığın Türk Ticaret Kanunu'nun 418'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında öngörölen kayıttan imtina hakkını kullanması halinde, aynı Kanun'un 419'uncu maddesinin 1 ve sonuncu fıkrası hükümlerinin uygulanması gündeme gelmez.

Payın değerlendirilmesi sonucu şirket açısından mâl kayıplar meydana gelir veya değerlendirmenin imkansız olduğu ortaya çıkarsa, ıskat edilen ortak bundan sorumlu olur. Onun bu hüküm kapsamındaki sorumluluğu, aslında tazminat ödeme yükümlülüğü değil; hâlâ taahhüt ettiği sermayeyi koyma yükümlülüğüdür. Türk Ticaret Kanunu'nun 407 ve 408'inci maddesinde ortaklığa bahşedilen haklar, birbirinin alternatifi olmayıp yan yana bulunan haklardır. Dolayısıyla, bu karardan önce doğmuş olan ödeme yükümlükleri (cezai şart, faizi ve tazminat) pay sahibini bağlamayacağı devam edecektir.

Iskat edilen pay sahibinin, payları taahhüt edilen yeni pay sahibin taahhüt etmesine rağmen ödemediği bedelden sorumlu olmayacaktır. Türk Ticaret Kanunu'nun 419'uncu maddesinin 2'nci fıkrasına göre, anonim ortaklık kuruluş ya da sermaye artırımı tarihinden itibaren iki yıl içinde iflas ettiği ve hisse senedini iktisap eden kimse de ortaklıktan ıskat edildiği takdirde kuruluş veya esas sermayenin artırılması sırasında ortaklığa iştirak taahhüdünden bulunan kimse de sermayenin ödenmemiş kısmından sorumlu tutulabilir.